Nu-i adevărat, dar cred…

Într-o seară mă întorceam acasă cu mașina. La un moment dat mașina din fața mea frânează brusc și oprește, eu fac aceeași manevră, îl claxonez enervată pe șofer, când văd că tocmai ne tăiase strada o pisică neagră. În spatele meu se opriseră alte mașini. Mă întrebam: "să trec?", "să nu trec?"… Nu sunt superstițioasă, dar, spun și eu la fel ca filozoful și istoricul Benedetto Croce (care a trăit ultima parte a vieții sale la Napoli) "nu cred, dar sunt precaută". Dacă îți trece prin fața mașinii o pisică neagră (mai ales seara), e o nebunie să mergi mai departe, asta înseamnă că îți chemi ghinionul, așa că te oprești și aștepți să treacă altul înaintea ta. Am așteptat câteva minute bune cu toții până când a sosit un tânăr pe o motocicletă și a trecut pe lângă noi în viteză. Am pornit cu toții mașinile și am plecat. Băiatul meu se amuza, iar eu mă gândeam la sutele de superstiții care există în imaginarul colectiv napoletan (și nu numai) și, iată că mă condiționează. Vin din Ardeal unde superstițiile sunt privite ca un semn de suficiență culturală, dar locuiesc de 12 ani în Italia, care este, probabil, una dintre cele mai superstițioase țări. Tot repertoriul de gesturi, cuvinte, comportamente, obiecte care au rolul de a îndepărta orice formă de rău se numește, în italiană, *scaramanzia*. Și ca să înțelegeți cât de înrădăcinate sunt superstițiile în mentalitatea colectivă iată câteva dintre ele (fiecare are o explicație și nerespectarea lor poate deveni nefastă): nu se pune niciodată pâinea răsturnată pe masă, nu se răstoarnă sarea pe masă, nu se pune pălăria pe pat, nu se deschide niciodată o umbrelă în casă, nu se trece niciodată pe sub o scară, nu se aprind niciodată trei țigări de la același chibrit, nu se numără banii pe pat, nu se așază la masă dacă sunt 13 persoane, nu se iese din casă dacă 17 a lunii cade într-o vineri și aș putea continua pagini întregi.

Cum spuneam, fiecare superstiție are o explicație, spre

exemplu, pâinea răsturnată ne trimite în timp în Evul Mediu, când pâinea se cocea în cuptoare comune, unde mergea și călăul, a cărui pâine era coaptă răsturnată, pentru a putea fi deosebită de celalalte. Sarea era foarte scumpă și prețioasă (de aici și termenul de salariu) și era un simbol al prieteniei, tocmai de aceea când cădea pe masă era considerată o jignire. Pălăria pe pat poartă ghinion, pentru că, de obicei, în trecut, preotul care venea în casa unui muribund își punea pălăria pe pat. Niciodată nu pot sta 13 persoane la masă, pentru că e un număr care amintește de cina cea de taină și de trădarea lui Isus.

Odată create superstițiile și transmise din generație în generație, a fost creat și antidotul. Cum te poți apăra, așadar, de nenoroc, de ghinion, de influențele negative ale celor din jur, de blesteme, de farmece, cum poți atrage norocul sau soarta bună spre tine? Romanii au găsit antidotul și au împânzit orașele cu el: în situl arheologic de la Pompei (unde este conservat orașul antic, îngropat de Vezuviu, după erupția sa din anul 79 d.Hr), au fost scoase la suprafață sute de organe sexuale masculine, în teracotă, ceramică, piatră, care erau așezate de romani în toate colțurile orașului sau deasupra caselor, pentru a le proteja de spiritele malefice și pentru a aduce noroc. Obiectele erau însoțite de inscripția, în latină, *hic habitat felicitas* (aici locuiește fericirea). Organul sexual masculin avea, pentru romani, valoare apotropaică, fiind un simbol al fertilității, al bunăstării, și îl expuneau inclusiv în spațiile publice tocmai pentru a fi protejați de întâmplări nefaste și nu pentru că erau obsceni.

Mai aproape de zilele noastre, antidotul mult mai utilizat, mai ales la Napoli, este cornul roșu, care trebuie să fie din coral, făcut de mână, nu trebuie cumpărat, ci primit în dar. Cornul roșu nu lipsește din nici o casă, mașină, magazin, birou, instituție publică, foarte des este purtat la gât, lângă o cruciuliță, ca expresie a sacrului și profanului care

stau la baza întregii culturi napoletane. Pe lângă obiectul in sine, funcționează, în mod indispensabil, gestul coarnelor, reprezentat doar cu arătătorul și cu degetul mic în sus. Acest gest a intrat atât de profund în limbajul non-verbal încât a fost utilizat în repetate rânduri chiar și de unii președinți ai Italiei, atunci când li se făceau urări nedorite, dar și de fostul premier Silvio Berlusconi, în pozele de grup de la întâlnirile la nivel înalt. În imaginarul colectiv, acest simplu gest are puterea de a trimite înapoi la expeditor orice formă de manifestare negativă, verbală sau non-verbală.

Pe cât sunt de numeroase și ciudate superstițiile, pe atât de amuzante pot fi antidoturile, spre exemplu, să atingi o cocoașă îndepărtează răul, așa încât și astăzi puteți vedea pe străzile din Napoli persoane care se apropie de un cocoșat și îl salută ca pe un vechi prieten, atingându-i ușor cocoașa. Dacă nu ai un cocoșat pe aproape, poți pune mâna pe un obiect de fier sau, pentru bărbați, antidotul e mult mai simplu și la îndemână, e același simbol al fertilității și al bunăstării folosit în antichitate de către romani.

P.S. Mulțumesc lui Matei, fiul meu, care m-a ajutat la munca de documentare pentru a scrie articolul.